

Jim Neal
Prezydent American Library Association
Emerytowany bibliotekarz Columbia University, USA

Naukowiec 2020: Czy biblioteka ma nadal znaczenie dla badaczy nauk społecznych?

Streszczenie: Biblioteka zawsze była najważniejszym partnerem w procesie badawczym. Ale kluczowe zmiany w informacji, technologiach, gospodarce i środowisku nauki stanowią wyzwanie dla tych relacji i kreują istotne pytania dotyczące wartości biblioteki i jej wpływu na środowisko akademickie, jak również na funkcjonujące relacje z naukowcami reprezentującymi nauki społeczne.

Słowa kluczowe: przyszłość bibliotek akademickich, nowe role bibliotekarzy akademickich, współpraca bibliotek z naukowcami, trendy w rozwoju nauki

Summary: The library has always been a fundamental partner in the research process. But key changes in the information, technology, economic, and scholarly environments are challenging this relationship and raising critical questions about the value and impact of the library in scholarship and its working relationship with scholars in the social sciences.

Keywords: future of academic libraries, new roles of academic librarians, cooperation of librarians with social sciences researchers, trends in science development.

Czy umiejętności bibliotekarskie charakterystyczne dla XX w. mają nadal znaczenie dla badaczy nauk społecznych pracujących na uniwersytetach, w firmach, agendach rządowych czy innych społecznościach? Praca przy selekcji informacji, jej pozyskiwaniu czy syntezach; wspieranie nawigowania, rozpowszechnianie, interpretacja i zrozumienie; narzędzia, których się używa, aplikacje i archiwizacja informacji... Czy naukowcy i badacze nadal potrzebują tego wsparcia, w taki sposób, w jaki biblioteki zapewniały je w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat? Czy nowe role bibliotek jako: ofensywnych konsumentów, pośredników gromadzących zasoby, wydawców czy edukatorów, organizacji badawczo-rozwojowych budujących przestrzenie twórcze, przedsiębiorców i rzeczników... dają im nowe możliwości znalezienia się w centrum zainteresowania badaczy nauk społecznych?

Co prowokuje nowy sposób patrzenia na rolę biblioteki XXI w. wspierającej procesy badawcze? Stajemy wobec bardzo szybko zmieniających się oczekiwań i przyzwyczajień badaczy. Odsuwamy na bok nadmiarowe i niewydajne operacje biblioteczne oraz przestarzałe modele usługowe. Kładziemy większy nacisk na unikatowe czy specjalne kolekcje, istniejące w różnych formatach. Zdajemy sobie sprawę z potrzeby osiągnięcia efektu skali i sieci poprzez kreatywne agregowanie treści. Budujemy zaawansowaną otwartą architekturę i otwarte systemy wspomagające pracę w zespołach. Konfrontujemy krajowe i globalne zmiany systemowe w sposobie pracy bibliotek oraz przyspieszenie w zakresie wspólnych innowacji poprzez aplikacje i media społecznościowe. Rozumiemy nowy kontekst ekonomiczny. Wspieramy pracę badaczy coraz częściej opartą o mobilne urządzenia w multidyscyplinarnym i globalnym otoczeniu. Szukamy swojego miejsca w rozrastającym się świecie otwartej, dostępnej online edukacji. Staramy się zrozumieć

stale mutujące zmiany i hybrydowe podejście do świadczonych przez nas usług. W jaki sposób trendy te wpływają na intensywność i współzależność relacji między biblioteką a badaczami nauk społecznych?

Zmiany w bibliotece powodowane są przez pięć podstawowych elementów. **Pierwotna innowacyjność**: kreatywność jest istotnym komponentem naszego organizacyjnego i indywidualnego DNA. **Radykalna współpraca**: nowe, drastycznie zmieniające się i pełne energii związki w bibliotekach i poza nimi. **Dekonstrukcja**: rozpadanie się tradycyjnych aksjomatów i norm, eliminowanie niespójności w bieżących koncepcjach i modelach, ewoluowanie nowych podejść i stylów. **Przetwanie**: wytrwałość i adaptacja, która koncentruje się bardziej na „ludzkich” celach naszych badaczy, czyli na sukcesie, produktywności, postępie, stosunkach, doświadczeniach i wpływach. **Partykularyzm**: głęboka specjalizacja i szczególna odpowiedzialność w obliczu rosnących otwartych zasobów. W jaki sposób biblioteka reaguje na rewolucyjne trendy w obliczu zmieniającej się geografii, naszych fundamentalnych doświadczeń oraz działań na rzecz wsparcia pracy badacza nauk społecznych?

Biblioteka zbudowała złożone relacje z badaczami i można nakreślić taksonomię tej współzależności. Czy biblioteka pełni funkcję służebną wobec badaczy, czy jednak wypracowaliśmy model pracy równoległej, w którym nie zbliżamy się do siebie? Czy naukowcy są naszymi klientami? Czy mówimy raczej o przyjaźni i wzajemnym wsparciu wynikającym bardziej z tradycji niż z konieczności? W jaki sposób dbamy o współpracę biblioteki z naukowcami? To jest fundamentalne wyzwanie stojące przed nami.

Co mówią nam naukowcy nauk społecznych o swoich oczekiwaniach? Interesuje ich osobisty rozwój i uznanie. Chcą mieć znaczący udział w budowaniu zasobów i naukowej konwersacji w swojej dziedzinie. Chcą pracować nad innowacyjnymi projektami, współpracować z ciekawymi partnerami i pomagać studentom w osiągnięciu sukcesu. Potrzebują informacyjnego oraz technologicznego wsparcia w laboratoriach. Jak biblioteka odpowiada na te potrzeby?

Co mówią nam naukowcy nauk społecznych o technologiach i zasobach informacyjnych? Chcą uzyskać dostęp do większych zasobów i funkcjonalności systemów. Chcą wygody, zgodnie z ich indywidualną produktywnością i organizacją pracy oraz kontroli kosztów. Chcą najnowszych technologii, by eksploatować nowe możliwości i przekraczać granice swoich dyscyplin. Chcą uczestniczyć i kontrolować swoje środowiska informacyjne poprzez personalizację i dostosowanie ich do swoich potrzeb. Jak biblioteka odpowiada na te oczekiwania?

Badacze nauk społecznych chcą dzielić się wynikami badań. Jest to przecież ich sposób komunikacji z uczonymi na całym świecie, część kultury akademickiej, w której wyrastali. To droga, dzięki której ich pomysły i dorobek są przekazywane przyszłym pokoleniom. Jest to źródło ich prestiżu, uznania i uhonorowania. Na wszystkich etapach tego procesu komunikacji naukowej biblioteka ma i nadal może odgrywać główną rolę. Komunikacja naukowa obejmuje tworzenie, ocenę, dystrybucję, wykorzystanie i zabezpieczenie informacji, zarówno danych badawczych, jak i produktu badawczego. Naukowcy mówią nam, że potrzebują

szerszego wsparcia w krytycznych obszarach. Szukają pomocy w nawigowaniu, analizie i syntezie literatury. Chcą wskazówek dotyczących pracy w nieustannie zmieniającym się, otwartym środowisku badawczym. Naukowcy dostrzegają konieczność przejścia od produktu naukowego, artykułu lub monografii w kierunku procesu naukowego. Potrzebują specjalistycznych baz danych, tematycznych ontologii i naukowych systemów informacyjnych. Oczekują większej liczby konsultacji i wsparcia w zarządzaniu e-danymi. Chcą pomocy przy poszerzaniu wiedzy oraz integrowaniu różnych źródeł i literatury trudno dostępnej. Optują za informacjonistycznym [przeciwieństwo industrialistycznego – przyp. tłum.] modelem wsparcia bibliotecznego. Jak biblioteka odpowiada na te nowe, inaczej postawione wymagania?

Naukowcy przypominają nam, że funkcjonują w specyficznych środowiskach i że ważne jest, aby bibliotekarze uwzględniali różnorodność dyscyplin. Społeczność badaczy kładzie nacisk na znaczenie zaufania, wiarygodności i merytokracji w procesie naukowym. Zauważa, że istnieje nowe podejście ekonomiczne do zarządzania badaniami, co jest ważne i co warto wspierać. Dostrzega siłę cyfryzacji i sieciowania, które tworzą szeroką integrację pionową w dziedzinie badań, nadaje nową tonację dyskursowi, poszerza krąg czytelników wyników badań oraz demokratyzuje procesy badawcze poprzez otwartą i darmową wymianę wiedzy. Jak biblioteka może wspierać tak zmieniające się otoczenie badawcze w naukach społecznych?

Biblioteka musi być częścią tego badawczo-rozwojowego przedsięwzięcia. Badania i rozwój koncentrują się na tworzeniu nowej wiedzy, na eksperymentowaniu mającym na celu odkrycie i interpretację faktów, na praktycznym zastosowaniu nowych teorii i praw. Sfera R&D [ang. *research and development* – przyp. tłum.] kreuje laboratorium służące eksperymentom, jest magnesem dla nowych umiejętności i możliwości, a także miejscem pogłębionej współpracy. Pomaga rozwiązywać problemy związane z informacją i technologiami oraz zadawać nowe pytania badawcze. Umożliwia kapitalizację i transfer technologii, a także pozwala pozyskiwać finansowanie rządowe i prywatne. W obszarze R&D budowana jest kultura wiarygodności i widoczności, wspierania podejmowanych decyzji i wzniesienia ducha ryzyka organizacyjnego. Biblioteki powinny być parterami badaczy nauk społecznych i towarzyszyć im w procesie badawczo-rozwojowym.

Oczekiwania naukowców są wyzwaniem dla biblioteki w zakresie budowania wsparcia dla cyberinfrastruktury badawczej, tak ważnej dla dzisiejszego szkolnictwa wyższego. To oznacza tworzenie ofensywnego programu rozwoju bibliotek cyfrowych: licencjonowanie treści elektronicznych, przechwytywanie i organizowanie otwartych treści z internetu, konwersję zasobów analogowych na cyfrowe, usługi webowe, dostarczanie dokumentów na żądanie, zindywidualizowane usługi dostarczania literatury bieżącej, usługi tekstowe, statystyczne oraz związane z danymi przestrzennymi. To oznacza także inne technologiczne, polityczne i ekonomiczne ramy, które umożliwiają naukowcom osiągnięcie produktywności i skuteczności. Naukowcy oczekują także nowego myślenia i inwestowania w ochronę i archiwizację treści oraz podejmowania nowych funkcji. Biblioteki współpracujące w nowym środowisku mogą zaspokajać wymagania dotyczące repozytorium, jego trwałości, opieki i zarządzania nim. To oznacza wspieranie w nowy sposób cyfryzacji w naukach społecznych, badań w dużym stopniu opartych o technologie i cyfrowe archiwizowanie danych. Czy

biblioteka w oczach badacza może być w tym zakresie niezastąpiona? Czy biblioteki są w stanie dostarczyć oprogramowanie, sprzęt, wiedzę, procesy pracy, szkolenia, czy mogą zapewnić bezpieczeństwo, standardy, politykę i możliwości dla szczególnych potrzeb wielkiej nauki? Naukowcy potrzebują pomocy w zarządzaniu zbiorami danych badawczych, wsparcia przy opiece nad nimi i ich pozyskiwaniu, chcą mieć możliwości ekstrakowania ich i zastosowania, potrzebują rozpowszechniania wiedzy i globalnej współpracy, możliwości wizualizacji i symulacji oraz trwałego ich przechowywania oraz dostępności.

Biblioteki w tym stale zmieniającym się środowisku badawczym muszą być przygotowane do zwiększenia odpowiedzialności i zdolności do oceny nowych instytucjonalnych oczekiwań oraz rządowych czy fundacyjnych zobowiązań. Czy możemy wymenić miarodajne i efektywne pomiary satysfakcji badaczy, penetracji rynku, sukcesu, wpływu, efektywności kosztowej oraz wskaźniki dla projektowania użytecznych, przyjaznych systemów, a także usług? Czy obecnie, wobec zachodzących zmian, biblioteki efektywniej dopasowują swoje możliwości do potrzeb i oczekiwań badacza, czy zwiększają penetrację rynku (czy badają istniejące usługi na funkcjonujących rynkach), czy poszerzają rynek (czy szukają istniejących produktów na nowych rynkach), czy rozwijają produkty (np. szukają nowych usług na istniejących rynkach) i czy dywersyfikują (urozmaicają) produkty i rynki?

Wszystkie te tendencje i kwestie rodzą ważne pytania o rolę specjalisty informacji w zaspakajaniu zmieniających się potrzeb naukowca. Biblioteki będą potrzebować profesjonalistów o zróżnicowanym wykształceniu akademickim z pogłębioną wiedzą dziedzinową. A to oznacza poszerzenie zakresu profesjonalnych zadań i kwalifikacji. To także oznacza bardziej elastyczne i niezależne środowisko organizacyjne. Jaki to będzie miało wpływ na wartość biblioteki, jej perspektywy, styl i kulturę pracy? Jaki to będzie miało wpływ na zrozumienie naukowców, uznanie i szacunek dla nich, wsparcie i zaangażowanie?

Zatrudnianie bibliotekarzy będzie wymagało nowego podziału zadań, uwzględniającego cechy osobowości, kwalifikacje, możliwości rozwoju kariery zawodowej, kulturę bycia, pewność siebie, konsekwencję w działaniu i potencjał rozwojowy. Oczekiwania dotyczące nowych specjalistów ds. informacji wzrosną. Będzie potrzebna zdolność do pogłębiania tematyki i wiedzy technicznej, wielka dokładność, zaangażowanie w badania i rozwój oraz w działania ewaluacyjne, umiejętności w zakresie komunikacji i marketingu, aktywność polityczna, rozwijanie i zarządzanie projektami, duch przedsiębiorczości, udział w pogłębionej współpracy, umiejętności rozwijania zasobów, zdolności przywódcze i inspirujące innych, poważne zaangażowanie w świadczenie usług i profesjonalny głos.

Czy biblioteka w oczach badacza będzie spuścizną przeszłości i wypożyczalnią staroci? Czy biblioteka będzie miała przestarzałą technologię, która wciąż funkcjonuje, ale nie działa dobrze z nowymi systemami? Czy biblioteka będzie skazana na wymieranie – to znaczy będzie czymś, co jest wciąż w użyciu, choć nie jest najnowocześniejsze i zaawansowane, w dłuższej perspektywie droższe oraz trudne do zastąpienia? Czy jednak biblioteka może się zmienić, czyli być czymś, co istniało i rozwijało się w przeszłości i może być teraz wykorzystane oraz rozwijane w nowy, inny sposób?

Czy biblioteka może się badaczowi jawić jako instytucja innowacyjna? Czy może rozwijać nowe metody, nowe pomysły, produkty i usługi? Czy bibliotekarze mogą myśleć inaczej o rynku, kosztach czy rozwiązaniach? Czy biblioteka zmieni skład i strukturę – czyli to, kim jesteśmy i co robimy? Czy biblioteka zmieni formę zewnętrzną lub wygląd – czyli sposób, w jaki się postrzegamy i rozumiemy? Czy biblioteka zmieni swój charakter i kondycję – czyli sposób wspierania pracy badawczej? I bardziej fundamentalnie, czy biblioteka przetrwa, czy będzie skazana na zanik i ostateczne wymarcie, bez potomnych, bez przyszłości czy raczej osiągnie stan filogenetyczny, taki w którym gatunki ewoluują w kierunku nowego i silniejszego organizmu?

Referat został wygłoszony 7 kwietnia 2014 roku w German National Library in Frankfurt.

Przekład: Bożena Bednarek-Michalska, Stowarzyszenie EBIB

Artykuł został przetłumaczony za zgodą autora. Oryginał: NEAL, J. RESEARCHER 2020: Does the library still matter to social scientists? W: *Parameters* [online]. 2016 nr 11. The Social Science Research Council's Digital Culture Program. [Dostęp 20.06.2017]. Dostępny w: <http://parameters.ssrc.org/2016/11/researcher-2020-does-the-library-still-matter-to-social-scientists/>. Informacja o [autorze znajduje się na stronie Columbia University \(http://library.columbia.edu/james-neal.html\)](http://library.columbia.edu/james-neal.html).

Neal, James G. Naukowiec 2020: Czy biblioteka ma nadal znaczenie dla badaczy nauk społecznych? Bednarek-Michalska, B. Tłumaczenie. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2017, nr 3 (173), Biblioteki naukowe: oczekiwania naukowców a oferta bibliotek. [Dostęp 31.07.2017]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/546>. ISSN 1507-7187.